

НОВИ САД 2014.

Година X

Број 1–2

Језик данас

НОВА СЕРИЈА

ГЛАСИЛО МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КУЛТУРУ УСМЕНЕ И ПИСАНЕ РЕЧИ

НАШИМ ЧИТАОЦИМА

Часопис *Језик данас*, посвећен неговању правилности и лепоте језичког израза, покренут је први пут 1997. године. Жеља Уредништва била је да се на стручан и научно утемељен, али разумљив и широком читалачком кругу доступан начин, поговори о актуелним језичким проблемима. Часопис је био намењен пре свега „онима који непосредно, свакодневно утичу на данашњи ниво језичке културе (средњошколцима, студентима, професорима, лекторима, новинарима, писцима свих струка)”, од којих се очекивала и помоћ „у заједничком напору да се језик ... улепша, ојача, оплемени, учини гипкијим, природнијим, изражајнијим, богатијим, сигурнијим у себе”.

Стицајем околности публикација је, после неколико година, престала да излази 2005. Потреба за њом је, међутим, остала – у живом језичком бићу дошло је до промена па су се јавила нова огрешења, а многа стара нису престала да постоје; у међувремену је изашла допуњена и у извесној мери измењена верзија *Правоииса*, а појавила се и *Нормативна граматика српског језика* са неким новим решењима; друштвена брига о језику није постала ни већа ни организованија. Због свега овога Матица српска је донела одлуку да поново покрене *Језик данас*. Овим бројем почиње његова нова серија, али заснована на старим темељима.

Наводимо тематске области којима се *Језик данас* бавио и којима ће се и убудуће бавити: неговање и нормирање савременог српског језика; ортоепија, неговање правилног изговора и акцента, посебно на радију и ТВ; статус екавице и ијекавице у новим условима; настава матерњег језика у основним и средњим школама; језик уџбеника и приручника (у оквиру ове тематске целине обратимо посебну пажњу на појмове и речи које су савременим генерацијама стране, непознате); језик средстава јавног информисања; политички и правни језик; стручне терминологије, могућности њиховог уједначавања и стандардизације; начини борбе против бирократизације језика; однос према туђицама (посебно англицизмима) у данашњим условима; питања преводилаштва (књижевног, стручног превода страних филмова и серија на телевизији) итд. Повремено ћемо скретати пажњу на она најчешћа, упорна огрешења о књижевнојезичку норму без обзира на то да ли је и колико о њима писано.

Очекујемо да нам постављате питања, указујете на проблеме и предлагате теме које вас интересују.

Уредништво

ПОПУЛАРИСАЊЕ ЈЕЗИЧКЕ КУЛТУРЕ

1.

Говори се, често без конкретне аргументације, да нам је језик у кризи, а притом се више мисли на политичка раслојавања српског (српскохрватског) језика, на потискивање ћирилице у јавној (понекад и службеној) употреби, а мање на његову комуникативну и сазнајну функционалност. (С овим у вези је и питање недостатка лекторске и коректорске службе у новинама, електронским медијима, издавачким кућама, *што за последицу има превелику демократијичност, да не кажемо анархију и суицидандну употребу језика у медијима, најосећок-шоу емисијама и тлаблондима*, али све то, *ојет*, задире у транзициона социолошка стања нације и незавидан економски положај становништва.) Одговор на питање да ли нам је књижевни језик запуштен, добићемо ако покажемо шта он има на стручном и научном пољу, тј. има ли квалитетне граматике, правопис, речнике. Ако има одговарајуће језичке приручнике, од школских и универзитетских до општих (научно-популарних) намењених најширем кругу говорника – онда не треба говорити о угрожености језика. Такви приручници ће омогућити да се правилна употреба књижевног језика савлада кроз образовање, у основним и средњим школама – где се језик и граматика иницијално и темељно усваја. Остало је ствар примене тог знања у општој култури.

Побољшању језичке културе данас посебно доприносе новинске језичке рубрике (*Политика*, *НИН*), језичке трибине (Коларчев универзитет), али и различите језичке поуке које се објављују у часописима (нпр. *Наш језик*) или у облику посебних целовитих нормативних приручника намењених различитој узрасној публици.

Годинама уназад појављивали су се различити приручници који су доприносили неговању опште *језичке културе*. Ако издвојимо званичне *правилнике* (српскохрватски Матичин из 1960, и српски Матичин са два-три дорађена и допуњена издања – 1993, 2002, 2010) који по својој природи креирају нормативна „правила и њихове основе”, дакле, дају теоријске основе и примену тих основа (у правописном речнику) – остали приручници језичке културе, са неколико изузетака, имају превасходно практичну намену. Престижне српске граматике, универзитетске и школске – Стевановићева и Станојчића–Поповића, имају уграђене и нормативне аспекте, а послужиле су као претежна база за она правописна решења која се тичу граматичке стандардности. Њима се одскора придружује *Нормативна граматика српског*

језика (2013) Пипера и Клајна која, поред примене модерних лингвистичких теорија и одступања од класичних граматичких анализа, прескриптивност има експлицитно у наслову. Кад је реч о неговању језичке културе, значајну улогу за нормативистику имао је и *Српски језички приручник* (два издања, 1991. и 2004) групе аутора (Ивић, Клајн, Пешикан, Брборић). Иван Клајн са више књига (*Речник језичких недоумица*, *Стиранјуице смисла* и др.) и Милан Шипка (*Култура говора*, *Приче о речима* и др.) у различито профилисаним текстовима континуирано су се бавили питањима језичке и говорне културе. Више година XX и почетком XXI века бригу о језику, са великом енергијом и стручно врло поуздано, водили су у индивидуалним приручницима или заједнички (*Слово о језику*, 1996, 2002) Е. Фекете, Д. Ћупић и Б. Терзић. Међу компетентне ауторе који се поред других лингвистичких области из србистике баве и културом употребе језика, ових година наметнула се Рада Стијовић (текстовима у *Полијици* и двома књигама: *Српски језик – норма и љракса* и *Језички савезник*). Без намере да дајемо исцрпан преглед радова, напоменућемо још да је библиографија из ове области далеко богатија. У издавачкој продукцији, „Прометеј” из Новог Сада доприноси популаризацији језичке културе објављујући (у препознатљивој модрој боји) дела више различитих аутора (Клајн, Шипка, Телебак и др.) који се баве, на различите начине, питањима језичке културе – у ужем или ширем смислу.

2.

За ову прилику издајамо књигу Виолете Бабић *365 језичких цртица ...* чији је наслов циљано допуњен речима „за све оне који желе да говоре и пишу љравино”. Дакле, реч је о нормативном приручнику намењеном најширој читалачкој публици, али по опреми издавача, већ увелико профилираног „Креативног центра”, по дизајну и илустрацијама те укупној вишебојној техничкој опремљености, *Језичке цртице* ће се посебно свидети школској популацији. (Ауторка ове занимљиве књиге је иначе дуго година била технички уредник великог Речника САНУ, вероватно у целокупном издаваштву за штампање најкомпликованијег дела, али и цењени лектор и редактор у „Креативном центру”, па у њену компетентност не треба сумњати.) Особеност *365 језичких цртица ...* је између осталог и у томе што насловом сугеришу усвајање једне поуке дневно за 365 дана у години, датумски од 1. јануара (Нова година) до 31. децембра. Учење и савладавање правописних правила, која су иначе често у граматикама и правопису тако представљена да су недовољно пријемчива за памћење, олакшава то што се овде правилно решење нуди кроз (често) духовит разговорни дискурс, који се обично води у кући, у школи, на улици, у продавници и другде.

Књига обухвата разноврсне правописне садржаје, актуелне примере свакодневне употребе језика – од великог слова (називи улица, тргова, рејона, празника, места итд.), спојеног и одвојеног писања речи (негације, поздрави, изрази, речце и др.), граматичког облика речи (компаративи, гл. кретања и мировања, гл. требати, им. на -лац у падежима, заменице итд.), гласовних промена и алтернација (подшишати, Миличин, Београђанки, довозен, камион и др.) до транскрипције страних речи (Диселдорф, бибиситерка, инфаркт, вакуум и сл.) и више различитих синтаксичких обрта и израза. Свако правописно питање има свој наслов из кога се може закључити о чему је реч. Нпр.: *Јеси кући*, *Врџимо услужно ѿчење јаџњейџине*, *Дали несмеш или не ћеџ*, *Немањџска кулџура и ѿлемиџски морал*, *Ниџџа ми не хвали*, *Наџе речи ѿореклом из немачкоџ*, *Теџки ѿренуџџи*, *Обуџи џиџеле*, *ѿа да ѿођемо*, итд. Ови наслови нису дати у облику садржаја, њега замењује Индекс речи датих у правилно употребљеном облику на крају књиге.

Уверени смо да ће 365 језичких џрџиџа Виолете Бабић посебно добро послужити наставницима у школама, а напосе у новинарству и електронским медијама. Књига (16 см) се може носити у џепу одн. женској или мушкој ташни, али и у џачком руксачићу.

